MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARDA HISSIY INTELLEKTNI RIVOJLANTIRISHNING PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI

Ilmiy rahbar CHDPU psixologiya
kafedrasi o‘qituvchisi
D.E. Abduqodirova
abduqadirovadilobarbonu@gmail.com
CHDPU TSMG 26/1 - guruh talabasi
Jumamuratova O‘g‘iloy Saparbay qizi
Matchonova Mashxura Ramat qizi
https://doi.org/10.5281/zenodo.24387608

Annotatsiya. Ushbu tezisda maktabgacha yoshdagi bolalarda hissiy intellektni shakllantirish va rivojlantirishning psixologik omillari tahlil qilingan. Bolalarning o‘z his-tuyg‘ularini anglashi, boshqarishi hamda tengdoshlari bilan sog‘lom muloqot o‘rnatishida oila muhiti va o‘yin faoliyatining o‘rni yoritib berilgan.
Kalit so‘zlar: bolalar psixologiyasi, hissiy intellekt, maktabgacha yosh, empatiya, o‘yin faoliyati, ijtimoiy moslashuv.

Аннотация. В данном тезисе анализируются психологические факторы формирования и развития эмоционального интеллекта у детей дошкольного возраста. Освещена роль семейной среды и игровой деятельности в осознании и управлении детьми своими эмоциями, а также в установлении здорового общения со сверстниками.
Ключевые слова: детская психология, эмоциональный интеллект, дошкольный возраст, эмпатия, игровая деятельность, социальная адаптация.

Abstract. This thesis analyzes the psychological factors of forming and developing emotional intelligence in preschool children. The role of the family environment and play activities in children's awareness and management of their emotions, as well as in establishing healthy communication with peers, is highlighted.
Keywords: child psychology, emotional intelligence, preschool age, empathy, play activity, social adaptation.

Kirish

Zamonaviy psixologiya fanida shaxsning nafaqat aqliy (IQ), balki hissiy intellektini (EQ) rivojlantirish masalasi dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Ayniqsa, inson psixikasining poydevori qo‘yiladigan maktabgacha yosh davrida (3–7 yosh) bolaning hissiy olamini to‘g‘ri shakllantirish uning kelajakdagi ijtimoiy muvaffaqiyati va ruhiy salomatligini belgilab beradi. Ushbu davrda bola atrofdagi olamni his-tuyg‘ular orqali anglaydi va o‘zining ilk ijtimoiy tajribasini to‘playdi.

Asosiy qism

Maktabgacha yoshdagi bolalarda hissiy intellektning rivojlanishi bir nechta muhim psixologik mexanizmlarga asoslanadi. Avvalo, bola o‘zining bazaviy his-tuyg‘ularini (quvonch, qo‘rquv, g‘azab, xafagarchilik) farqlashni va ularni so‘z bilan ifodalashni o‘rganadi. Psixologik kuzatishlar shuni ko‘rsatadiki, o‘z hissiyotlarini to‘g‘ri nomlay oladigan bolalarda tajovuzkorlik va injiqlik darajasi sezilarli darajada past bo‘ladi.

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

Bolaning hissiy rivojlanishida quyidagi ikki omil hal qiluvchi rol o‘ynaydi:

Oila muhiti va ota-ona munosabati. Ota-onaning bolaga nisbatan mehr-muhabbati, uning kechinmalarini tinglay olishi va hissiy qo‘llab-quvvatlashi bolada xavfsizlik hissini uyg‘otadi. Aksincha, his-tuyg‘ularni taqiqlash («yig‘lama», «qo‘rqma» kabi iboralar) bolada ichki ziddiyatlarni keltirib chiqaradi.

Syujetli-rolli o‘yinlar. Maktabgacha yoshdagi bolaning yetakchi faoliyati o‘yin hisoblanadi. O‘yin jarayonida bola turli rollarga kirish orqali boshqalarning o‘rniga o‘zini qo‘yib ko‘radi. Bu esa unda empatiya (boshqalarga hamdardlik qilish) qobiliyatini shakllantiradi va tengdoshlari bilan nizolarni tinch yo‘l bilan hal qilishga o‘rgatadi.

Shuningdek, bolalar bog‘chasidagi tarbiyachilar va psixologlarning pedagogik yondashuvi ham muhimdir. Ertak terapiyasi, art-terapiya (rasm chizish, loydan narsalar yasash) kabi usullar bolaning ichki qo‘rquvlarini yengishiga va hissiy barqarorlikka erishishiga samarali yordam beradi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, maktabgacha yoshdagi bolalarda hissiy intellektni rivojlantirish murakkab va uzluksiz psixologik jarayondir. Oila va maktabgacha ta'lim tashkilotlarining hamkorlikdagi yondashuvi, o‘yin texnologiyalaridan unumli foydalanish hamda bolaning individual psixologik xususiyatlarini inobatga olish orqali empatiyaga ega, muloqotga kirishuvchan va ruhiy jihatdan sog‘lom avlodni tarbiyalash mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. Abduqodirova, & Pardaboyeva, M. (2024). THE ROLE OF EMOTIONAL CREATIVITY IN STUDENTS' DECISION-MAKING. INTERNATIONAL CONFERENCE OF NATURAL AND SOCIAL-HUMANITARIAN SCIENCES, 1(7), 27–30.
2. Abduqodirova Dilobarbonu Erkinjon qizi “Inklyuziv ta’lim sharoitida o‘uvchilarning emotsional intellektini rivojlantirishning psixologik-pedagogik Asoslari” Scientific-Practical Conference “Inclusive Education: Dialogue, Analysis, Experience”, December 15, 2025
3. Abduqodirova, Dilobarbonu. (2025). PSYCHOLOGICAL FEATURES OF THE NEUROGRAPHIC APPROACH. 01. 501-503.
4. Abduqodirova, Dilobarbonu. (2025). TALABALARDA PSIXOLOGIK STRESSNI YENGISH. 03. 69-73.
5. Abduqodirova, Dilobarbonu. (2025). HISSIY IJODKORLIK: TUSHUNCHA VA KOMONENTLAR. Journal of Economics and Business UBS. 4. 145-154.

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.